

Pukovnik

STEVAN STOJANOVIĆ

Od geneze operacije i operatike do sistemizovanih teorijsko-praktičnih znanja

*(General-potpukovnik Jovo NINKOVIĆ: „TEORIJSKE OSNOVE
OPERATIKE”, Vojnoizdavački zavod Beograd, 1985)*

Pisac knjige *Teorijske osnove operatike* je afirmisani stvaralac u oblasti vojnonaučne misli uopšte, a posebno u oblasti teorije i prakse operatike. Dugogodišnjim istraživanjem i suptilnom istorijskom analizom operacije i operatike, kao i njihovim razmatranjem u neprekidnom kretanju, menjanju i razvoju, autor ukazuje, pre svega, na permanentnu istoričnost tih pojava. Na taj način pomaže čitaocu da shvati, spozna i poveže one odlučujuće činioce koji su primarno uticali na nastajanje i oblikovanje operatike i njenog predmeta i to na određenom stepenu razvitka vojne nauke i njenih delova, a osobito ratne veštine i njenih grana.

Pisac ove vredne knjige je mnogo godina proveo na brojnim visokim i odgovornim funkcijama u trupi i najvišim vojnim školama, pa je probleme operatike, kojima se neprekidno bavio, doživljavao i rešavao izbliza i neposredno, bilo kao predavač, stvaralac stručne literature, organizator štabnih i komandno-štabnih ratnih vežbi, naučnih tribina ili kao autor zapaženih članaka iz operatike i učesnik u raznim usmenim ili pismenim raspravama o aktuelnim problemima strategije, operatike i taktike. To mu je omogućilo da svoj istraživački opus, verifikovanu ratnu i vežbovnu praksu, kao

i teorijska dostignuća, sublimira u jednu celinu, čime je doprineo da se operacija i operatika shvate u pojedinostima i potpuno i da se ta grana ratne veštine izdigne na još viši nivo naučne zasnovanosti.

Bogatim, argumentovanim, uverljivim i nadasve stručnim kazivanjem istorijski odabranog i istraživački dobijenog sadržaja, pisac nas vodi kroz knjigu od genetičkih elemenata operacije i operatike preko njihove pune prostorne, materijalne i vremenske afirmacije do definitivnog konstituisanja u uređena, sistematizovana i verifikovana teorijsko-praktična znanja. On na više mesta ističe da će se operacija i operatika razvijati u skladu sa novim društvenim, ekonomskim i vojnotehnološkim uslovima i da će se, u već sada složenom sadržaju operacije, javljati novi elementi, isto onako kao što će se rađati i novi modeli operacija, za koje operatika treba da bude spremna da ih izdvoji i teorijski razjasni.

Takvim prilazom pisac je stavio čitaoca u poziciju da samostalno prati, izučava i zaključuje o svim savremenim i budućim ratnim događajima, koji već danas ostaju izvan datih okvira njegove knjige.¹

Jedna od osobenosti ove knjige sastoji se i u tome što se ona bavi razvojem i dostignućima operacije i operatike ne samo u našoj zemlji već delom i na međunarodnom planu, a to doprinosi da se metodom komparacije kompleksno sagleda mesto i uloga naše operatike u odnosu na strana doktrinarna dostignuća u ovoj oblasti.

Pažljivim proučavanjem knjige uočava se da je autor pošao prvenstveno od zahteva da se iz ukupnog fonda saznanja o operaciji i operatici izdvoje i prikažu ona pitanja, koja će sa stanovišta izgradnje naše ratne veštine svestrano odslikati dostignuća u teoriji operatike, i koja treba interpretirati u skladu sa našim strategijsko-doktrinarnim opredeljenjima o pripremanju i izvođenju operacija u ONOR-u.

Iz odnosa vojne nauke i ratne veštine, a zatim iz odnosa ratne veštine i operatike i ostalih grana, autor izvlači pravilan zaključak da je i operatika nauka i veština, odnosno teorija i praksa svoga predmeta, jer i ona poseduje sve atribute koji jednu oblast čine naukom, neovisno od toga što izučava samo operaciju i druga borbena dejstva operativnog značaja.

¹ Najsvježija ilustracija, koja dokazuje ovakvu tvrdnju jeste sukob SAD i Libije („Kanjon Eldorado”) koji se, takođe, može dovesti pod neku od navedenih operacija (vazduhoplovnu, na primer), ali sigurno sa brojnim karakteristikama po pitanju cilja, pripremanja, angažovanja snaga i načina njenog izvođenja.

U prikazu složene i sistematski sredene građe, pisac obrađuje materiju u dva sažeta i organski povezana dela. Pri tome, teorijsko-metodološki, ispravno postupaju, jer se kreće od pojedinačnog i posebnog ka opštem, što knjizi daje posebnu vrednost, jer nam omogućuje relativno lako praćenje i povezivanje relevantnih pitanja, kao i brzo recipiranje brojnih činjenica kojima knjiga obiluje.

U prvom delu knjige autor kompleksno razmatra operaciju kao vojnoistorijsku pojavu i kao konkretan oblik organizovanja i izvođenja borbenih dejstava. Pored analitičke opservacije razvoja i konstituisanja operacije, on obrađuje i neka osnovna pitanja njenog teorijskog određenja, i upravo taj deo treba da predstavlja osnovu za rasvetljavanje problema teorije operatike u drugom delu knjige.

Drugi deo knjige obuhvata najznačajnija saznanja koja se odnose na pojmovno određenje, razvoj i konstitutivne elemente operatike, čime se dobija relativno celovit teorijski sistem o ovoj grani ratne veštine na sadašnjem stepenu njenog razvitka u nas.

Oba dela, međutim, ističe autor, razmatrana su u kontekstu opšte teorije ratne veštine, što je bilo nužno, s obzirom na to da se operatika kao predmetna oblast razvijala i konstituisala u okviru ratne veštine kao celine, a posebno zbog toga, što operacija kao predmet operatike zadržava sva bitna svojstva oružane borbe kao osnovnog sadržaja rata i osnovnog sredstva za realizaciju ciljeva oružane borbe, pa i ratnih ciljeva.

Zbog toga se može reći da je naše vojnonaučno stvaralaštvo ovom knjigom proširilo znanja iz oblasti teorije operatike i njenog predmeta, čime su popunjene određene praznine koje su do sada postojale u teorijskom sistemu operatike i ratne veštine.

Prvi deo: „Operacija kao ratna pojava”

Konkretnijim razmatranjem sadržaja prvog dela knjige: „Operacija kao ratna pojava” (130 od ukupno 238 stranica), autor posle kraćeg uvoda izlaže prvo poglavlje: „Pojam i opšte karakteristike razvoja operacije”. Na tom mestu, sa deset definicija i devet različitih izraza, upotrebljenih za označavanje operacije, demonstrira školski primer univerzalnog (ne samo jugoslovenskog) poimanja i pojmovnog određenja operacije. Ono što je specifično za autora u ovakvim situacijama, a takav stav zadržava u celoj knjizi, jeste njegova sposobnost da marksističkim prilazom problemu, analizira i shvati bitne elemente i eventualne razlike između defini-

cija, da bi na kraju, ne odbacujući nijedno određenje operacije, činjenično konstatovao da svaka definicija doprinosi označavanju strukturno-sadržajnih, funkcionalnih, organizacionih i drugih karakteristika operacije, kao što svaki od devet različitih izraza otkriva bar jedno značajno svojstvo operacije.

Za definiciju operacije iz našeg osnovnog doktrinarnog dokumenta o pripremanju i vođenju oružane borbe u ONOR-u ističe da je ona dovoljno široka i svestrana, jer utvrđuje njene konstitutivne elemente (bojeve, borbe i taktičke borbene radnje), kvantitativno-kvalitativne parametre (cilj, snage, prostor i vreme), i učešće subjekata izvan oružanih snaga u realizaciji određenih borbenih i neborbenih zadataka. Ovakvo celovito teorijsko-metodološko određenje operacije navodi na zaključak po kojem se operacija može shvatiti kao veoma složena sociološko-vojna pojava koja na prostoru (u zoni) svoga izvođenja obuhvata, pored angažovanja jedinica oružanih snaga i sve druge subjekte ONO i DSZ od baze do nadgradnje. Ne treba posebno naglašavati da će se njihovi potencijali i različite aktivnosti koristiti i realizovati u skladu sa odlukom komandanta koji je najodgovorniji za pripremu i izvođenje operacije. Takvo shvatanje operacije dovelo je do razvoja operatike kao posebne naučne grane koja je trebalo da prati tendencije i zakonitosti razvoja operacije i probleme njene pripreme i izvođenja u različitim ratnim uslovima.

Na identičan način upoznaje nas sa determinantama operacije kao njenim materijalnim činilcima, koje doprinose da operacija u složenim ratnim uslovima i među brojnim ratnim događajima bude prepoznatljiva, precizno određena i, u krajnjem, suštinskim razlikama omeđena, što je i odvaja od drugih sličnih ratnih pojava.

U delu prvog poglavlja, koji se odnosi na razvoj i oblikovanje operacije, polazi od onih elemenata koji nagoveštavaju njenu pojavu i razvoj i sigurno zauzimanje mesta u oružanoj borbi i ratu, koje joj u određenim društveno-ekonomskim, političkim i vojnotehnološkim uslovima pripada.

Ako je u svojoj evoluciji operacija u prvom svetskom ratu dobila osnovne konture i svoju fizionomiju, a to autor činjenično potkrepljuje, sa njom je po zakonu negacije, glavna, generalna ili odlučujuća bitka završila svoju istorijsku misiju. Zato su bili uzaludni pokušaji zaraćenih strana na tlu Francuske, da se velikim bitkama kod Verdona, na Marni ili Somi stekne odlučujuća ratna prednost. Glavna ili odlučujuća, prva ili neka naredna velika bitka pripada prošlosti, jer je u skladu sa zakonitim promenama i novim

uslovima ratovanja ustupila mesto operaciji, koja potpuno pokriva i zadovoljava potrebe savremene ratne stvarnosti.

Deo teksta o razvoju i oblikovanju operacije autor završava obrazloženjem onih činilaca koji su uticali na proces njenog nastajanja. Pri tome, zaključuje da se taj uspon kretao kroz fazu globalnog razvoja i konstituisanja u celovitu ratnu kategoriju i fazu njenog daljeg razvoja i specijalizacije. Za drugu fazu je karakteristična činjenica da se u njoj pojavljuje veliki broj novih vrsta operacija (proces specijalizacije operacija), koje su svoju najširu primenu našle u drugom svetskom ratu i nekim lokalnim ratovima vođenim posle njega. Proces specijalizacije operacija još uvek nije završen, jer operacije koje bi se izvodile u uslovima primene nuklearnog oružja, ili nekim drugim budućim uslovima, bitno bi se razlikovale od klasičnih operacija, odnosno od onih koje bi se vodile u konvencionalnim i drugim uslovima.

O specifičnostima razvoja operacije u NOR-u, autor kratko podseća da se nastanak, razvoj i njihovo strukturno-sadržajno i organizacijsko oblikovanje kretalo uzlaznom linijom i to u skladu sa organizacionim i materijalno-tehničkim razvojem i jačanjem oružane borbe i transformacijom oružanih snaga prema strategijsko-operativnim uslovima u pojedinim periodima rata i na određenim delovima ratišta. Umesto zaključaka, ovaj deo završava tvrdnjom, i to s pravom, da se u NOR-u razvio originalan model savremene operacije partizanskog tipa koji je bio dominirajući tokom čitavog rata, bez obzira na snažno izražene elemente frontalnog dejstva u završnom periodu rata.

Razvoju operacije u NOR-u 1941—1945. godine autor je posvetio malo prostora jer je o tome već pisao u knjizi: „Nastanak i razvoj ratne operacije”, pa stoga „Teorijske osnove operatike” predstavljaju njenu nadgradnju, a obe knjige su tako jedinstvena celina.

Drugi deo: „Operatika kao grana ratne veštine”

Ovaj deo knjige autor obrađuje polazeći od pojmovno-predmetnog određivanja operatike, navodeći za to više različitih izvornih definicija. Pri tome, svaka definicija pojedinačno, upotrebljava za označavanje suštine pojma operatika svoje izraze kao što su: naučna teorija, nauka, naučna disciplina, grana ratne veštine, disciplina vojne nauke, disciplina ratne veštine i slično. Iz navedene konstatacije očigledno je da za pojam operatike u vojnoj teoriji ne postoje jedinstvena mišljenja. Uzroke takvim shvatanjima, prema autorovom mišlje-

nju, treba tražiti u protivrečnim i još uvek neverifikovanim stavovima o ratnoj veštini, njenom predmetu, sadržaju, pa i o njenoj naučnoj dokazanosti.

Prethodno pitanje koje su postavili vojni teoretičari već u prošlom veku, odnosi se na određenje ratne veštine kao nauke ili kao veštine, odnosno koliko je prisutna nauka u ratnoj veštini, a koliko veština i kakav je njihov međusobni odnos i uticaj. To, vremenski dugo i široko raspravljano pitanje dobilo je valjani odgovor na simpozijumu koji je posvećen vojnoj nauci 1971. godine. Vojni i drugi istaknuti naučni radnici došli su do zaključka da je ratna veština istovremeno nauka i veština i da ona ima svoj predmet, svoju teoriju i svoju praksu. Predmetna oblast koju težišno ne izučava nijedna druga nauka, osim ratne veštine, je oružana borba. To je ujedno bio i prvi uslov da ratna veština stekne status naučne discipline.

Sledeći analogiju drugih nauka, autor u prilično obimnom kontinuiranom i preciznom izlaganju navodi i obrazlaže druge elemente koji ratnoj veštini daju naučnu utemeljenost. To su: opšti i posebni zakoni, vlastiti metod ratne veštine, mogućnost proveravanja teorijskih rezultata u praksi, zatim jezik ili terminologija i dr. Obrazlažući navedene attribute koji ratnoj veštini daju naučni fundus, autor nedvosmisleno zaključuje da ratna veština ima sve elemente nauke i da ona istovremeno predstavlja nauku i praksu pripremanja, organizovanja i izvođenja oružane borbe.

Pojam veštine uopšte, a posebno u vojnoj delatnosti, upotrebljava se u višestrukom značenju, kao: talenat (dar), zatim kao osmišljena radnja i, na kraju, kao skup pravila o ljudskoj delatnosti usmerenih na postizanje određenog cilja. Sva tri navedena značenja veštine imaju najširu primenu u delatnostima koje se odnose na ratnu veštinu, čije se aktivnosti i postupci težišno manifestuju kao praktične radnje.

Pojam nauke i veštine i njihov odnos u okviru ratne veštine jasno pokazuju da su to dva međusobno najtešnje povezana i uslovljena pojma. Tako se za svaku nauku može reći da u primeni svojih teorijskih odredbi sadrži u većem ili manjem stepenu konstituent veštine i da svaka veština počiva na izvesnim naučnim znanjima. Zato se i za ratnu veštinu, zaključuje autor, kao izrazito primenjenu nauku, može tvrditi da je ona istovremeno i nauka i veština, odnosno teorija i praksa o pripremi, organizovanju i vođenju oružane borbe.

Ovako širok i u praksi potvrđen prilaz problemu ratne veštine omogućio je autoru logično zaključivanje, jer je odmah iza toga na identičan način govorio o pojmovno-predmetnom određenju ope-

ratike. Polazeći od činjenice da operatika izučava operaciju kao svoj predmet i konkretnu pojavu u oružanoj borbi i da ona kao sastavni deo ratne veštine objektivno zadržava sva njena svojstva to znači da i operatika ima status nauke, odnosno i ona je nauka i veština ili teorija i praksa svog predmeta.

Daljim elaboriranjem predmeta i zadataka operatike autor u predmet operatike, pored operacije, inkorporira i druga borbena dejstva operativnog značaja, čime opravdano proširuje područje ratne stvarnosti, koje operatika mora da prati i izučava. Dopunu predmeta obrazlaže činjenicom izvođenja i takvih borbenih dejstava u određenim ratnim uslovima, koja će po efektima imati operativni značaj, pogotovo onda, kada se zbog složenosti strategijsko-operativne situacije ne mogu organizovati i izvoditi operacije.

Takvu praksu je potvrdio i NOR i drugi oslobodilački ratovi, a predviđa je i naš osnovni doktrinarni dokument o pripremanju i vođenju oružane borbe u onom delu u kojem se iznose stavovi o masovnim borbama i bojevima.

Razmatrajući najvažnije zadatke operatike, autor se trudi da ih prezentuje u formi opštih stavova, kako ne bi sputavao inicijativu onih učesnika koji se bave teorijskim i istraživačkim radom u ovoj oblasti. Prema njegovom mišljenju, odabranim i načelno formulisanim zadacima operatika je usmerena na praćenje i svestrano izučavanje svih vrsta operacija i operativnih borbenih dejstava, sa težištem na onim problemima koji sa stanovišta izgradnje sopstvene doktrine imaju najveći značaj.

Težišne zadatke operatike svrstava u četiri celine, među kojima se u prvoj grupi zadataka ističe i nužnost operatike da istražuje i uopštava iskustva iz prošlih ratova.²

Nastanak i razvoj operatike i njeno mesto u sistemskoj podeli ratne veštine (drugo poglavlje u drugom delu), prema autoru, uzrokuje dva činioca. Prvi se odnosi na pojavu operacije kao osnovnog sredstva za ostvarivanje ratnih ciljeva, a drugi na prihvatanje trajne

² U vezi sa ovim zadatkom, mislim da je u okviru ove celine, iz više razloga, trebalo dodati nužnost praćenja i uopštavanja i bogate mirnodopske vežbovne prakse. Poslednjih godina to je s pravom jedno od najkritikovanih pitanja, jer osim brojnih analiza različitih i krupnih vežbovnih aktivnosti, mi nemamo izgrađen sistem za studioznije izučavanje i korišćenje mirnodopske empirije. Često vrlo detaljne i poučne završne analize sa brojnih vežbi, posebno KŠRV, ostaju zaboravljene u ormarima, pa ne samo što nisu dostupne drugim korisnicima, nego više puta ne služe ni svojim tvorcima. Autor knjige bi u jednom od narednih izdanja trebalo da zahvati i ovaj problem, jer to je neiscrpni depo koji operatika treba da koristi i odakle treba da izvlači neophodne pouke.

podele u okviru ratne veštine, odnosno na izdvajanje operatike u posebnu granu ratne veštine.

Za nastanak operatike, autor pripisuje određene zasluge poznatim istorijskim (vojnim) ličnostima, kao što su Žomini, Moltke, Šlifan, Mosor i drugi koji su, analizirajući ratne događaje i pišući o njima i o operatici svoga vremena, pomogli da se kontinuelno prati evolutivna nit operatike, sve do zauzimanja njenog mesta, koje joj po osnovu zakonitog toka ratne stvarnosti pripada. Povezujući njihove aktivnosti sa poznatim ratnim događajima u prošlom veku, autor nas vešto vodi kroz vreme u kojem se operatika kretala uzlaznom linijom, sve do drugog svetskog rata, oslobodilačkih i posleratnih lokalnih sukoba.

Začetak razvoja operatike u našoj ratnoj veštini autor locira u NOR 1941—1945. godine, pri čemu su u specifičnim društveno-ekonomskim i vojno-političkim uslovima tražena originalna rešenja u oblasti vojne i političke strategije, ali i u sferi ratne veštine, odnosno oblika i metoda vođenja oružane borbe.

Osnovna strategijska opredeljenja (teritorija čitave zemlje je jedinstven operativni prostor, strategijsko težište je na vangradskim područjima, partizanski način je osnovni način ratovanja, slobodne teritorije su bitan uslov i oslonac za vođenje oružane borbe), bila su osnov i siguran putokaz za kontinuiranu izgradnju originalne ratne veštine. To su ujedno bili generalni doktrinarno-teorijski oslonci za razvoj operatike kao posebne grane ratne veštine u narodnooslobodilačkom ratu. Njima treba dodati još dva odlučujuća činioca, a to su: stvaranje i razvoj operativnih jedinica, sposobnih za pripremu i izvođenje borbenih dejstava operativnog nivoa, kao i postojanje organa rukovođenja i komandovanja na operativnom nivou za sve vreme trajanja narodnooslobodilačkog rata.

U odnosu između dvojne i trojne podele ratne veštine autor ističe da je pojavom operacije između borbe i rata došlo do narušavanja i neminovnosti preispitivanja do tada neprikosnovene vladavine Klauzevicove dvojne podele ratne veštine na taktiku i strategiju.

Uspešnom polemikom sa predstavnicima dvojne podele, autor priznaje da je sve do pojave operacije dvojna podela ratne veštine bila dovoljno naučno zasnovana i praktično opravdana, jer su se ciljevi rata realizovali putem jedne ili nekoliko prostorno i vremen-ski ograničenih bitaka. Razvoj naoružanja i vojne opreme, pojava masovnih armija i mogućnosti vođenja rata na nekoliko frontova uslovili su nastanak treće ratne pojave — bitke, koja se „smestila” između borbe i rata. Ona je između dva svetska rata ustupila mesto operaciji. Time je ratna veština bila podeljena na tri kategorije: taktiku, operatiku i strategiju.

Pobornici dvojne podele ratne veštine tvrdili su da princip odnosa cilja i sredstava nije u suprotnosti sa principom odnosa celine oružane borbe i njenih delova (operacija, boj i borba). To znači da se oružanom borbom kao celinom bavi strategija, a svim njenim delovima, uključujući i operaciju, jedinstvena grana ratne veštine — taktika. I dok jedni zagovornici dvojne podele uočavaju objektivno prisustvo operacije, pa dele taktiku na posebnu, višu i veliku, a strategiju na malu, operativnu ili srednju taktiku, drugi teoretičari dvojne podele tvrde da pojava operacije ništa ne menja u funkciji strategije i taktike, dokazujući to dijalektičkim odnosom celine i delova.

Ne negirajući naučnu zasnovanost dvojne podele, autor ipak smatra da je trojna podela u odnosu na opštu dvojnu podelu konkretnija i u praktičnom smislu celishodnija. Ovo tim pre što se operacija sve više izdvaja i postaje ne samo prvi deo celine oružane borbe, već i osnovni i najviši oblik njenog organizovanja i vođenja, pa je normalno što se ona bitno razlikuje od nižih kategorija — oblika borbenih dejstava (boja i borbe).

Druga činjenica, kojom dokazuje opravdanost trojne podele, sastoji se u postojanju organizacione strukture u oružanim snagama (operativne jedinice), kao i pravovremeno i namenski ustrojenog i osposobljenog sistema rukovođenja i komandovanja na operativnom nivou.

Treća, takođe nepobitna činjenica, ogleda se u pojavi velikog broja operacija koje sve više ukazuju na tendenciju i specijalizaciju operatike i nužnost njenog daljeg raslojavanja, kao naučne discipline na posebne oblasti, što je uostalom karakteristika i drugih nauka.

U trećem — poslednjem poglavlju, koje se odnosi na osnovne konstitutivne elemente teorije operatike, autor, pored ostalog, ističe i sledeće: „Teorija operatike, kao uređeno i sistematizovano saznanje o operacijama i operativnim dejstvima, obuhvata određen broj pojmova, stavova, principa i iskaza koji se izgrađuju, pre svega, uopštavanjem rezultata do kojih se dolazi analizom sadržaja i karakteristika predmeta kojim se bavi i koji izučava ova grana ratne veštine.” Čitajući ovo poglavlje može da se stekne potpunija predstava o izgrađenosti teorije operatike, zatim o njenoj podeli i sistematizaciji, o osnovnim operativnim pojmovima i kategorijama, kao i principima operatike. Potpunim shvatanjem završnog dela knjige, stiče se opšti utisak o njenoj vrednosti kao skladnoj celini i njenom objektivno velikom doprinosu daljem razvoju teorije ratne veštine, posebno teorije operatike, kao i razradi i izgradnji koncepcije opštenarodne odbrane i društvene samozaštite.

Prema obimu i strukturi zahvaćene problematike, valjanosti i potpunosti teorijskog uobličavanja operatike i njenog predmeta, kao i prema načinu razmatranja aktuelne i složene operativne građe, delo se može svrstati u najznačajnije naučnoteorijske materijale koji su na ovu temu štampani posle drugog svetskog rata u našoj zemlji.

Primenom maksističko-dijalektičkog metoda u prikazu operacije i činjeničnoj obradi suštinskih svojstava operatike kao nauke, kao i upotrebom jednostavnog i razumljivog jezika i stručne terminologije, može se reći da je autor značajno doprineo tome da teorija operatike na sadašnjem stepenu njene razvijenosti bude potpuno sistematizovana, valjano klasificirana i definitivno objašnjena.

U knjizi je izvršena znalačka simbioza autorovih naučnoistraživačkih rezultata sa bogatom istorijskom faktografijom i stvaralačkim dostignućima stranih i domaćih vojnih teoretičara, te sa tog stano- višta ona predstavlja osnovu za dalja istraživačka pregnuća.

Delo je, inače, značajno ne samo za pitomce, slušaocce, nastavnike i naučnoistraživačke radnike u vojnim školama svih nivoa i u naučnoistraživačkim ustanovama već i za sve komande JNA, štabove TO i druge ustanove u oružanim snagama operativnog nivoa, pa i za više i najviše komande združenih taktičkih jedinica JNA i štabova TO nivoa divizije. U visokim vojnim školama knjigu bi trebalo neizostavno uvrstiti u obaveznu obrazovnu literaturu, a u nižim škola- ma je treba preporučiti kao širu literaturu.

Radi potpunijeg proučavanja i jedinstvenog razumevanja stra- tegije i taktike bilo bi uputno da se, po uzoru na ovu knjigu i njen izvorni sadržaj, napišu i teorijske osnove strategije i taktike.

Manji propusti koji se sastoje u nepotrebnom ponavljanju poj- dinih pojmova, kao što su svetska pozornica i vojnotehnoški faktor, ne menjaju bitnije suštinu materije, pa time ne umanjuju ni vrednost knjige, ali se u nekom od narednih izdanja mogu izbeći, odnosno zameniti srodnim pojmovima.

Autor je takođe propustio priliku da šire zahvati pitanje ospo- sobljenosti jedinica TO za autonomno izvođenje operacija, posebno na privremeno zaposednutoj teritoriji i u vlastitoj pozadini i da prikaže u čemu se menja sadržaj i karakter operacija u kojima se angažuju jedinice Teritorijalne odbrane.

I na kraju, literatura koju je autor pažljivo odabrao i koristio, kao i autoritet autora navedenih dela, potvrđuju visoku ocenu ove izuzetne knjige.

S U M M A R Y

FROM THE GENESIS OF OPERATION AND OPERATIONAL ART TO THE SYSTEMATIZED THEORETICAL AND PRACTICAL KNOWLEDGE

(Lt General Jovo NINKOVIĆ, „THEORETICAL FOUNDATIONS OF THE
OPERATIONAL ART”)

The author of the book *Teorijske osnove operatike* (Theoretical Foundations of The Operational Art) is renowned in the domain of the military thought in general, and in the field of theory and practice of the operational art in particular. By rich, well founded, credible and qualified narration he leads us through the book from the genetic elements of the operation and the operational art, through their full spatial, material and historical affirmation, to their definite constitution into the systematized and verified theoretical-practical knowledge.

In this presentation of a complex and systematically arranged subject-matter, the author has divided the contents of the book to two condensed and organically connected parts.

The first part of the book contains a complex discussion on the operation as a military-historical phenomenon and a concrete form of organization and carrying out of combat operations. In addition to a review of the development and constitution of the operation, the author presents the fundamental questions of its theoretical determination. This part of the book makes the basis for the discussion of theoretical problems of the operational art in the second part of the book.

The second part of the book encompasses the most significant ideas pertaining to the cognitive determination, development and constitutional elements of the art of war, making possible to the reader to see an integrated theoretical system of this branch of the art of war at the present level of its development in Yugoslavia.

R E S U M E

DEPUIS LA GENESE DE L'OPERATION ET DE L'ART DE L'OPERATION
AUX CONNAISSANCES THEORIQUES ET PRATIQUES SYSTEMATIQUES
(Général de division Jovo NINKOVIĆ: „LES FONDEMENTS THEORIQUES
DE L'ART DE L'OPERATION”)

L'auteur du livre les FONDEMENTS THEORIQUES DE L'ART DE L'OPERATION s'est affirmé en tant que créateur dans le domaine de la pensée scientifique militaire, notamment dans la théorie et la pratique de l'art de l'opération. Par un exposé ample, riche en arguments, convaincant et compétent, d'un contenu basé sur l'histoire et la recherche, l'auteur nous conduit à travers ce livre depuis les éléments génétiques de l'opération et de l'art de l'opération à travers leur pleine affirmation spatiale, matérielle et temporelle à leur constitution définitive sous forme de connaissances théoriques et pratiques systématisées et vérifiées.

Pour présenter cette matière, complexe mais systématisée, l'auteur en a conçu deux parties qui sont en liaison consistante et organique.

Dans la première partie du livre, l'auteur étudie l'opération sous un angle complexe comme étant un phénomène militaire historique et en tant que forme concrète de l'organisation et de la conduite des actions de combat. Outre qu'il traite du développement et de la constitution de l'opération, il étudie les principales questions de sa définition théorique, et c'est justement dans cette partie du livre qu'il nous offre les fondements de l'élucidation du problème de la théorie de l'art de l'opération.

La seconde partie du livre comprend les connaissances les plus importantes relatives à la notion, au développement et aux éléments constitutifs de l'art de l'opération, ce qui nous permet d'obtenir un système relativement intégral concernant cette branche de l'art de la guerre à l'étape actuelle de son développement chez nous.

РЕЗЮМЕ

ОТ ПРОИСХОЖДЕНИЯ ОПЕРАЦИИ И ОПЕРАТИВНОГО ИСКУССТВА ДО СИСТЕМАТИЗИРОВАННЫХ ТЕОРЕТИЧЕСКО-ПРАКТИЧЕСКИХ ЗНАНИЙ

(Генерал-полковник Йово НИНКОВИЧ: „ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОПЕРАТИВНОГО ИСКУССТВА“)

Автор книги **Теоретические основы оперативного искусства** обладает большим авторитетом в области военно-научной мысли вообще, особенно в области теории и практики оперативного искусства. Богатым, аргументированным, убедительным и специальным изложением исторически выбранного и в исследованиях полученного материала, он нас ведет посредством своей книги от генетических элементов операции и оперативного искусства через их полное пространственное, материальное и временное проявление до полного учреждения в систематизированные и утвержденные теоретическо-практические знания.

Сложный и систематизированный материал автор обрабатывает в двух сжатых и органически связанных частях.

В первой части книги автор комплексно рассматривает операцию как военно-историческое явление и конкретную форму организации и проведения боевых действий. Кроме рассмотрения развития и учреждения операции, он обрабатывает и основные вопросы ее теоретического определения, а именно эта часть представляет собой основу для освещения проблемы теории оперативного искусства во второй части книги.

Вторая часть книги охватывает наиболее важные знания, относящиеся к определению понятий, развитию и учредительным элементам оперативного искусства, в результате чего получается относительно полная теоретическая система об этой части военного искусства на нынешнем уровне его развития у нас.